

Ю. Ю. ІВЧУК,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правознавства Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

«БЕЗПЕКА ПРАЦІ (БЕЗПЕЧНІ І ЗДОРОВІ УМОВИ ПРАЦІ)» ЯК КОМПОНЕНТА «ГІДНОЇ ПРАЦІ» В ТРУДОВОМУ ПРАВІ

У статті висвітлюються істотно-суттєві ознаки понять «гідна праця» і «безпека праці (безпечні і здорові умови праці)» як категорій понятійного апарату трудового права. Проведено кореляційне дослідження цих багатоаспектних категорій у світлі концепції гідної праці.

Ключові слова: концепція гідної праці, гідна праця, безпека праці, право на гідну працю, безпечні і здорові умови праці.

Постановка проблеми. Стрімкий науково-інноваційний розвиток економік країн світу, всебічна інформатизація та сучасні глобалізаційні цінності у світоглядних уявленнях міжнародної спільноти обумовлюють появу і поширення в науці, в тому числі в науці трудового права, численних теорій гуманізації праці, таких як: інтелектуалізація праці, демократизація управління на виробництві й ін. Вказані сучасні теорії гуманізації праці спрямовані забезпечувати гідний рівень життя працюючих та їх сімей, не ставлячи під загрозу можливість забезпечення такого рівня життя наступних поколінь трудящих.

Вищезазначені умови появи і поширення вказаних людиноцентристських концепцій також стали підґрунтям для формування методологічних засад однієї з прогресивних концепцій гуманізації праці – концепції гідної праці. Саме зазначена концепція в кінці 1990-х рр. визнана стратегічною метою діяльності Міжнародної організації праці [1, с. 122]. Україна як одна з багатьох країн, що розбудовує інноваційну соціально орієнтовану ринкову економіку та є членом МОП, активно долучилася до втілення в життя зазначеної концепції. Так, в нашій державі за сприяння МОП розроблено й реалізовано кілька Програм гідної праці впродовж 2006–2007 рр. (основною Першої програми гідної праці на 2006–2007 рр. була Рамкова програма допомоги ООН для України (UNDAF) на 2006–2010 роки) [2], 2008–2011 рр. [3], 2012–2015 рр. [4], мета яких – сприяння гідній праці як чиннику продуктивності та ключовому елементу розвитку соціальної та трудової сфер в Україні. Нині в Києві відбуваються переговори щодо визначення пріоритетів нової Програми гідної праці на 2016–2019 рр., в яких беруть участь представники Мініс-

терства соціальної політики України, члени Групи технічної підтримки з питань гідної праці регіонального бюро МОП для країн Центральної та Східної Європи та соціальні партнери [5].

Концепція гідної праці спрямована на реалізацію чотирьох основних цілей, що дозволяють створювати потенціал для економічного зростання та соціального прогресу у всіх країнах: зміцнення трудових прав, зростання зайнятості, посилення безпеки праці та просування конструктивного соціального діалогу [6, с. 279–278].

Як вбачається, безпека праці є основною складовою цієї концепції [7].

Метою статті є висвітлення сутності правових категорій «гідна праця» і «безпека праці (безпечні і здорові умови праці)», проведення кореляційного дослідження цих понять. Мета дослідження конкретизується у завданнях, що базуються на термінологічному принципі дослідження й полягають в: а) застосуванні формально-логічного, порівняльно-правового методів пізнання у процесі виявлення та вивчення вказаних питань, б) формулюванні власних наукових висновків під час проведення дослідження, в тому числі кореляційного.

Аналіз останніх досліджень. Науковому дослідженню окремих питань, пов'язаних із сутнісно-змістовною характеристикою понять «гідна праця» й «безпека праці (безпечні і здорові умови праці)», присвячені наукові доробки Н. Б. Болотіної, В. О. Головченко, Г. І. Капліної, Т. А. Коляди, І. В. Лагутіної, С. С. Худякової, Н. М. Хуторян, Г. І. Чанишевої, І. І. Шамшиної й ін. Не применшуючи цінності робіт зазначених вчених, слід все ж таки зауважити, що комплексне дослідження істотно-суттєвих ознак за-

значених понять та кореляція цих понять в трудовому праві ще не проводилися.

Виклад основного матеріалу. Відразу зауважимо, що ст. 43 Конституції України передбачає право кожного на безпечні і здорові умови праці. На жаль, в Основному Законі України законодавець не використовує термін «безпека праці», який вже давно закріплений і поширено використовується у положеннях міжнародних та європейських стандартів праці [8; 9]. Проте цей термін зустрічається в Законі України «Про охорону праці» від 14.10.1992 (статті 19, 20, 23, 25, 32, 33, 35 та ін.) [10], в Законі України «Про затвердження Загальнодержавної соціальної програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на 2014–2018 роки» від 04.04.2013 [11], в Законі України «Про ратифікацію Конвенції Міжнародної організації праці №155 1981 р. про безпеку й гігієну праці та виробниче середовище» й ін. [12], в численних підзаконних актах в сфері забезпечення права на безпечні і здорові умови праці [13]. На нашу думку, виходячи з зазначеного, а також враховуючи активізацію в нашій державі процесів адаптації національного трудового законодавства з міжнародними та європейськими стандартами праці, використання понять «безпека праці» і «безпечні і здорові умови праці» як синоніми не тільки у даному дослідженні, але й в галузі трудової термінології є обґрунтованим і необхідним.

Отже, якщо людина працює в умовах свободи, однак при цьому ризикує власним здоров'ям, то така праця не може вважатися гідною. Якщо навіть праця високо оплачується, однак умови праці є небезпечними, тобто підривається здоров'я і благополуччя людини, то відсутні підстави для її кваліфікації як гідної праці [14, с. 2]. Варто зауважити, що статистика нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, як відображення умов безпеки та гігієни праці, є важливим показником гідної праці у будь-якій країні [15, с. 45]. Враховуючи те, що у 2014 р. на виробництві України (без урахування тимчасово окупованої території АРК, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції) потерпілих від виробничої травми було в 3,3 разів більше, ніж працівників, які отримали травму, не пов'язану з виробництвом, стає зрозумілим, що право на гідну працю в сучасних умовах розвитку України забезпечити в повній мірі є завданням неможливим. Зазначене також підтверджує й думку вченого-правознавця у галузі трудового права В. Є. Шаркова про існування потрійної небезпеки суб'єкта трудових відносин [16, с. 111], що, на наш погляд, дійсно є об'єктивною перешкодою у забезпеченні «гідної праці як ідеаль-

ного феномену» [17]. До того ж, слід зауважити, що відсутність на роботі середньостатистичного потерпілого від виробничого травматизму на підприємстві у 2014 році тривала у 2,7 разів довше, ніж відсутність середньостатистичного працівника з травмою, не пов'язаною з виробництвом [18]. Інакше кажучи, виробничий травматизм несе не тільки фізичні і моральні страждання потерпілому, але й призводить до економічних втрат роботодавця, держави, зокрема фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Таким чином, поширене використання в спеціальній юридичній літературі понять «гідна праця», «безпека праці (безпечні і здорові умови праці)» [14; 17; 19; 20], прийняття міжнародних стандартів праці [21] та національних законодавчих актів [11; 22; 23] в сфері забезпечення гідної праці, в тому числі безпечних і здорових умов праці, послідовна реалізація в Україні вже трьох Програм гідної праці [2; 3; 4] дозволяють зробити такий висновок. В сучасній галузі трудової термінології, в юридичній та законодавчій техніці стали усталеними зазначені поняття за допомогою людиноцентристського підходу розуміння.

Отже, в першу чергу звернемо увагу на характерні ознаки поняття «гідної праці», які впливають з визначень цієї оціночної категорії, запропонованих сучасними вченими-правознавцями.

Так, на думку Т. А. Коляди, під гідною працею розуміється продуктивна діяльність (виробнича праця), здатна забезпечити справедливий винагорода за працю, безпеку на робочому місці, соціальний захист (від безробіття, у разі вагітності, необхідності догляду за дитиною, пенсійне забезпечення), перспективи особистісного росту, участі в ухваленні важливих управлінських рішень (через профспілки, асоціації підприємців тощо), гендерну рівність [24].

С. С. Худякова пропонує характеризувати трудову сутність та зміст «гідної праці» через характеристику особливостей правового регулювання умов праці. На її думку, насамперед, праця може оцінюватися як гідна, коли визнання людської гідності відбувається шляхом закріплення державою таких трудових прав і свобод, а також гарантій їх реалізації, зміст яких сприймався б працівниками як адекватний і бажаний рівень безпеки і захищеності в умовах економічної і організаційної залежності від роботодавця. Автор зауважує, що ознакою «гідної праці» має визнаватися наявність правового регулювання трудових і безпосередньо пов'язаних з ними відносин, що забезпечує економічно і соціально обґрунтоване поєднання особистих, колективних і суспільних інтересів, а також їх захист, що сприймається-

ся найманими працівниками як прояв справедливості. Ще однією характеристикою гідної праці С. С. Худякова визнає правове регулювання такої якості, при якій особистість працівника залишається вільною і реалізує це благо в існуючих трудових відносинах і відносинах, тісно пов'язаних з трудовими, в межах, встановлених трудовим законодавством, забезпечуючи тим самим своє самовизначення і самореалізацію в рамках здійснюваного вибору [17].

На жаль, легітимна дефініція гідної праці в національному трудовому законодавстві не закріплена. Отже, пропонуємо передбачити окремі норми-визначення гідної праці як у чинному КЗпП України, так і в проєкті Трудового кодексу України, враховуючи те, що процес реформування трудового законодавства триває.

Поняття «гідна праця» є різноплановим й багатоаспектним, його можна розглядати і в аспекті права на гідну працю. В залежності від того, як розглядати зазначене право, або як систему загальнообов'язкових норм, що розповсюджуються на невизначену кількість працівників, або як можливість певної поведінки конкретного працівника, у конкретних трудових правовідносинах, його слід досліджувати відповідно в об'єктивному чи суб'єктивному значенні.

Право на гідну працю в об'єктивному значенні – це система загальнообов'язкових норм, що мають формальний вираз, встановлюються та гарантуються державою з метою впорядкування суспільно-трудо-вих відносин у сфері забезпечення права на гідну працю. На сьогодні в зазначену систему норм, що встановлюються і гарантуються Україною, на нашу думку, входять положення:

– ст. 3 Конституції України, де людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю;

– Загальної декларації прав людини від 10.12.1948, де зазначається, що «основи свободи, справедливості... є визнанням гідності, притаманного всім членам людської сім'ї...» [25, с. 134–140];

– Конвенцій МОП про фундаментальні трудові права (Конвенція №29 про примусову чи обов'язкову працю (1930), Конвенція №87 про свободу асоціації та захист права на організацію (1948), Конвенція №98 про застосування права на організацію та ведення колективних переговорів (1949), Конвенція №100 про рівну винагороду чоловіків і жінок за працю однакової цінності (1951), Конвенція №111 про дискримінацію в галузі праці і занять (1958), Конвенція №105 про скасування примусової праці (1957), Конвенція №138 про мінімальний вік прийняття на роботу (1973) і Конвенція №182 про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці (1999)) [26] й ін.

Однак, якщо звертатися до положень КЗпП України [27], Закону України «Про охорону праці» від 14.10.1992 [10], Закону України «Про оплату праці» від 24.03.1995 [28], Закону України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 [23], Закону України «Про соціальний діалог в Україні» від 23.12.2010 [29], Закону України «Про основи загальнообов'язкового державного соціального страхування» від 14.01.1998 [30] й ін., які повинні забезпечувати трудові права працівників на гідному рівні, то відразу варто зауважити, що вони закріплюють лише фундаментальні (класичні) трудові права працівників, а точніше мінімальний рівень гарантій цих прав. На жаль, нині цього рівня гарантій недостатньо для реалізації концепції гідної праці в Україні.

Отже, право на гідну працю в Україні проходить важливий етап становлення в своєму розвитку шляхом поетапного втілення в життя завдяки Програмам гідної праці, розробленим спочатку на підставі Декларації МОП основних принципів та прав у світі праці від 18.06.1998 [31], а потім на базі Декларації МОП про соціальну справедливість в цілях справедливої глобалізації від 10.06.2008. На думку Г. І. Чанишевої, з якою цілком погоджується і автор, саме Декларація від 10.06.2008 є компасом, що визначає шлях забезпечення справедливої глобалізації, заснованої на принципах гідної праці, зобов'язує усі держави-члени МОП проводити політику, спрямовану на вирішення стратегічних завдань у таких сферах, як зайнятість, соціальний захист, соціальний діалог і права у сфері праці [20, с. 9].

Отже, враховуючи все вищевикладене, базуючись на методологічних засадах загальної теорії права [32, с. 63–64] й теорії трудового права [33, с. 176–183] пропонуємо визначити право на гідну працю у суб'єктивному значенні як можливість фізичної особи (громадянина) вільно обирати й безпечно займатися трудовою діяльністю на засадах міжнародних трудових стандартів, зазначених у Декларації МОП про соціальну справедливість в цілях справедливої глобалізації від 10.06.2008 [34], що дає змогу забезпечити ефективне суспільне виробництво, справедливо оплачується, дозволяє фізичній особі (громадянину) відчувати себе повноцінною особистістю. На нашу думку, ретельно досліджувати право на гідну працю в суб'єктивному значенні, через ряд класичних можливостей (правоможностей) можливо буде лише у подальших наукових дослідженнях, коли для реального втілення в життя концепції гідної праці в Україні будуть більш сприятливі соціально-економічні й державно-політичні умови.

Як вже зазначалося, безпека праці (безпечні і здорові умови праці) є складовою поняття «гідна праця».

Однак воно увійшло у науковий вжиток ще з радянських часів. Розкриємо змістовні ознаки цього поняття.

На думку Ю. В. Баранюк, Н. М. Хуторян, під безпекою праці слід розуміти систему правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних заходів, спрямованих на створення безпечних для здоров'я працівників умов праці [35, с. 211].

Науковий інтерес щодо визначення змісту безпеки праці також викликає позиція В. І. Прокопенка. На його думку, враховуючи те, що зміни, які відбуваються у сучасній структурі зайнятості й попиту на робочу силу, ставлять підвищені вимоги до безпеки праці, автор визначає безпеку праці одним із головних елементів ціннісної основи трудового права – галузевим принципом безпеки праці [36, с. 52].

Легітимне визначення поняття «безпека праці» у законодавстві про працю закріплене у чинному основоположному стандарті «ГОСТ 12.0.002–80. Межгосударственный стандарт. Система стандартов безопасности труда. Термины и определения», який затверджений ще за часів СРСР Державним Комітетом СРСР із стандартів 30.09.1980 [37]. Згідно із зазначеним нормативно-правовим актом безпека праці – це стан умов праці, при якому виключений вплив на працюючих небезпечних і шкідливих виробничих факторів. Враховуючи час прийняття зазначеного стандарту, на думку автора, таке розуміння безпеки праці базується на радянських (а точніше, комуністичних), технократичних стереотипах, що виключають існування аксіоми про потенційну небезпеку, а також одну з основних концептуальних тез теорії безпеки праці – про професійний ризик. Таке визначення створювалося також задовго до появи концепції гідної праці, що вимагає розробки сучасної дефініції безпеки праці – компоненти гідної праці.

Як вже зазначалося, у даному дослідженні поняття «безпека праці» й «безпечні і здорові умови праці» є тотожними, це, в свою чергу, дозволяє їх вважати частиною такого складного правового поняття, як «умови праці».

Варто зазначити, що на думку О. І. Цепіна, «умови праці» – це все, що впливає на робочу силу, на стан працездатності людини безпосередньо на робочих місцях в конкретних трудових організаціях і трудових колективах [38, с. 151]. К. Маркс зауважував, що під умовами праці слід розуміти сукупність «усіх умов, необхідних для життя робітника під час праці: просто-

ру, повітря, світла, а також усіх засобів, що захищають робітника від небезпечних для життя чи шкідливих для здоров'я умов процесу виробництва» [39, с. 438]. Такі підходи вчених до визначення «умов праці» цілком підтримуються автором, адже це поняття не висвітлюється ними у системі всієї суспільної організації праці. Ці підходи присвячені саме умовам праці на виробництві, які пов'язані з безпосередньою участю конкретних особистостей у трудовому процесі.

У трудовому праві є давно усталеною теза, що поняття «безпечні і здорові умови праці» за змістом вужче, ніж поняття «умови праці», й таке, що відноситься до нього як частка до цілого [40, с. 151]. Тісний, нерозривний зв'язок цих понять дозволив О. І. Цепіну висловити думку, що під умовами праці, зокрема безпечними і здоровими умовами праці, слід розуміти виробничі фактори, які безпосередньо забезпечують споживання (використання) робочої сили (здатності до праці) у межах, що дозволяють її нормально відновлювати й розвивати, тобто такі фактори, які безпосередньо забезпечують збереження на можливо більш тривалий період працездатності робітників і службовців при нормальній здатності їх організму до роботи [38, с. 314].

Дефініція поняття «безпечні і здорові умови праці» у чинному трудовому законодавстві, на жаль, не закріплена.

Таким чином, і поняття «безпека праці», і поняття «безпечні і здорові умови праці» в світлі концепції гідної праці залишаються недостатньо дослідженими, тому є необхідним у подальшому продовжити розвідку у даному науковому напрямі.

Висновки. Концепція гідної праці дала поштовх за допомогою людиноцентристського підходу переосмислити зміст таких понять, як: «умови праці», «безпека праці (безпечні і здорові умови праці)». Галузь трудової термінології поповнилася такими категоріями, як «гідна праця», «право на гідну працю».

Основною складовою гідної праці є безпека праці (безпечні і здорові умови праці). Адже, якщо умови праці працівника є небезпечними, то відсутні підстави для її кваліфікації як гідної праці.

Визначені автором нові наукові напрями розвідки у світлі концепції гідної праці дозволять дослідникам у подальшому виявляти нові істотно-суттєві ознаки права на гідну працю в об'єктивному і суб'єктивному значенні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рудакова С. Г. Гідна праця як фактор розбудови соціально орієнтованої економіки в Україні / С. Г. Рудакова // Укр. соціум. – 2012. – № 2. – С. 122.

2. Рамкова програма допомоги ООН для України (UNDAF) на 2006–2010 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/undaf>.
3. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством праці та соціальної політики України та Міжнародною організацією праці щодо Програми гідної праці на 2008–2011 рр. від 09.06.2008 // Офіц. вісн. України. – 2008. – № 55. – Ст. 1847.
4. Меморандум про взаємопорозуміння між Міністерством соціальної політики України, Всеукраїнськими об'єднаннями профспілок, Всеукраїнськими об'єднаннями організацій роботодавців та Міжнародною організацією праці щодо програми гідної праці на 2012–2015 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ilo.org.ua/>
5. Дискусії довкола пріоритетів нової Програми Гідної праці для України на 2016–2019 рр. відбуваються у Києві / прес-служба М-ва соц. політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248455079&cat_id=244276429.
6. Шаульська Л. В. Реалізація концепції гідної праці на основі забезпечення конкурентоспроможності активів людського капіталу / Л. В. Шаульська // Вісн. Приазов. держ. техн. ун-ту. Серія: Економічні науки. – 2014. – Вип. 28. – С. 279–278.
7. Теличко К. Безпека – основна складова гідної праці / К. Теличко // Охорона праці. – 2009. – № 4. – С. 5–7.
8. Про безпеку та гігієну праці на шахтах : Конвенція Міжнародної Організації Праці від 06.06.1995 р. № 176 // МОП. Конвенції та рекомендації. 1965–1999. – Женева : Міжнар. бюро праці, 2001. – Т. 2. – С. 1456–1464.
9. Про безпеку і захист здоров'я працівників від небезпеки, спричиненої хімічними речовинами на роботі : Директива Ради 98/24/ЄС від 07.04.1998 // ОВ L 131 05.05.1998. – С. 11.
10. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 № 2694-ХІІ // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – № 49. – Ст. 668.
11. Про затвердження Загальнодержавної соціальної програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на 2014–2018 роки : Закон України від 04.04.2013 № 178-VII // Відом. Верхов. Ради України. – 2014. – № 10. – Ст. 112.
12. Про ратифікацію Конвенції Міжнародної організації праці № 155 1981 року про безпеку й гігієну праці та виробниче середовище : Закон України від 14.10.1992 № 2694-ХІІ // Відом. Верхов. Ради України. – 2012. – № 23. – Ст. 233.
13. Про затвердження Гігієнічної класифікації по показникам шкідливості й небезпечності факторів виробничої середовища, складності, напруженості трудового процесу : наказ М-ва охорони здоров'я України від 27.12.2001 № 528 // Охорона праці. – № 4–6.
14. Коляда Т. А. Безпечні умови праці як визначальна складова концепції гідної праці: до постановки проблеми / Т. А. Коляда // Вісн. Харк. нац. ун-ту внутр. справ. – 2010. – № 3. – С. 292–300.
15. Профіль гідної праці в Україні / під ред. В. В. Іванкевича. – Женева : Міжнар. орг-ція праці, 2011. – 98 с.
16. Шарков В. Е. Доклад на научно-практической конференции «Юридическая безопасность человека в России. Угрозы и вызовы в сфере юриспруденции» / В. Е. Шарков // Государство и право. – М. : Изд-во «Наука», 2002. – № 5. – С. 111.
17. Худякова С. С. Достойный труд: содержание понятия с позиции трудового права / С. С. Худякова // Вестн. Перм. ун-та. – 2010. – Вип. 1. – С. 50.
18. Травматизм на виробництві у 2014 році. Експрес-випуск Державної служби статистики України від 15.05.2015 № 138/0/05, 4 ВН-15 // Поточний архів Державної служби статистики України за 2015 рік.
19. Лагутіна І. В. Гідна праця як засіб забезпечення особистих немайнових прав / І. В. Лагутіна // Юрид. журн. – 2011. – № 11. – С. 33–35.
20. Чанишева Г. І. Декларація МОП про соціальну справедливість у цілях справедливої глобалізації: зміст і значення / Г. І. Чанишева // Актуальні проблеми держави і права / Нац. ун-т «Одеська юридична академія». – 2010. – Вип. 52. – С. 7–11.
21. Дорош О. В. Міжнародні конвенції: способи забезпечення гідної праці та проблеми їх реалізації в Україні / О. В. Дорош // Економіка і управління. – 2011. – № 1. – С. 96–99.
22. Про професійний розвиток працівників : Закон України від 12.01.2012 № 4312-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2013. – № 24. – Ст. 243.
23. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI // Уряд. кур'єр. – 2012. – № 164.

24. Коляда Т. А. Концепція гідної праці у трудовому праві України [Електронний ресурс] / Т. А. Коляда // Форум права. – 2010. – № 3. – С. 201–205. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-3/10kttapu.pdf> С. 204.
25. Загальна декларація прав людини: міжнародний документ ООН від 10.12.1948 // Офіц. вісн. України. – 2008. – № 93. – Ст. 3103.
26. МОП. Конвенції та рекомендації. 1965–1999. – Женева : Міжнар. бюро праці, 2001. – Т. 2.
27. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII // Відом. Верхов. Ради УРСР. – 1971. – № 50. – Ст. 375.
28. Про оплату праці : Закон України від 24 берез. 1995 р. // Відом. Верхов. Ради України України. – 1996. – № 17. – Ст. 121.
29. Про соціальний діалог в Україні : Закон України від 23.12.2010 № 2862-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 28. – Ст. 255.
30. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 14.01.1998 № 16/98-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1998. – № 23. – Ст. 121.
31. Декларація МОП основних принципів та прав у світі праці 18.06.1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/card/993_260.
32. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави / П. М. Рабінович. – К., 1994. – С. 63–64.
33. Голошапов С. А. Правовые вопросы охраны труда в СССР / С. А. Голошапов. – М. : Юрид. лит., 1982. – С. 176–183.
34. Декларація МОП про соціальну справедливість в цілях справедливої глобалізації : прийнята Міжнар. конф. праці на її 97-й сесії 10.06.2008 // Труд за рубежом. – 2008. – № 4. – С. 142–156.
35. Юридична енциклопедія / під ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : Вид-во «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1998. – Т. 1. – 672 с.
36. Прокопенко В. І. Трудове право України : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / В. І. Прокопенко. – Х. : Фірма Консул, 2000. – 480 с.
37. ГОСТ 12.0.002–80. Межгосударственный стандарт. Система стандартов безопасности труда. Термины и определения // Охорона праці. – 2008. – № 1.
38. Иванов С. А. Трудовое право и повышение качества труда / С. А. Иванов, Р. З. Лившиц, Ю. П. Орловский, А. В. Пятаков, А. И. Цепин ; под ред. С. А. Иванова. – М. : Изд-во Наука, 1987. – С. 151.
39. Маркс К. Капитал // Соч. / К. Маркс, Ф. Энгельс. – М. : Гос. изд-во полит. лит., 1960. – Т. 23. – С. 438.
40. Иванов С. А. Трудовое право и научно-технический прогресс / С. А. Иванов, И. Я. Киселев, Р. З. Лившиц, Ю. П. Орловский, А. В. Пятаков, А. И. Цепин ; под ред. С. А. Иванова. – М. : Изд-во «Наука», 1974. – 563 с.

REFERENCES

1. Rudakova S. H. Hidna pratsia yak faktor rozbudovy sotsialno oriientovanoi ekonomiky v Ukraini (Decent Work as a Factor in Building a Socially Oriented Economy in Ukraine), *Ukrainskyi sotsium*, 2012, No. 2, p. 122.
2. *Ramkovoї prohramy dopomohy OON dlia Ukrainy* (UNDAF) na 2006–2010 roky (UNDAF for Ukraine (UNDAF) for 2006–2010), Elektronnyi resurs, Rezhym dostupu: <http://www.un.org.ua/ua/undaf>.
3. Memorandum pro vzaiemorozuminnia mizh Ministerstvom pratsi ta sotsialnoi polityky Ukrainy ta Mizhnarodnoiu orhanizatsiiei pratsi shchodo Prohramy hidnoi pratsi na 2008–2011 rr. vid 09.06.2008 (Memorandum of Understanding between the Ministry of Labour and Social Policy of Ukraine and the International Labour Organization on the Decent Work Agenda for 2008–2011 . On 09.06.2008), *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*, 2008, No. 55, St. 1847.
4. *Memorandum pro vzaiemoporozuminnia mizh Ministerstvom sotsialnoi polityky Ukrainy, Vseukrainskymy obiednanniamy profspilok, Vseukrainskymy obiednanniamy orhanizatsii robotodavtsiv ta Mizhnarodnoiu orhanizatsiiei pratsi shchodo prohramy hidnoi pratsi na 2012–2015* (Memorandum of Understanding Between the Ministry of Social Policy of Ukraine, National Associations of Trade Unions, National Associations of Employers and the ILO on Decent Work Program for 2012–2015), Elektronnyi resurs, Rezhym dostupu: <http://www.ilo.org.ua/>
5. *Dyskusii dovkola priorytetiv novoi Prohramy Hidnoi pratsi dlia Ukrainy na 2016–2019 rr. vidbuvaiutsia u Kyievi*. Pres-sluzhba Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy (Discussions About Priorities of the new Decent Work Programme for Ukraine 2016–2019 Biennium. Place in Kiev. Press Service of the Ministry of Social Policy of Ukraine), Elektronnyi resurs. – Rezhym dostupu: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248455079&cat_id=244276429.

6. Shaulska L. V. Realizatsiia kontseptsii hidnoi pratsi na osnovi zabezpechennia konkurentospromozhnosti aktyvni liudskoho kapitalu (Implementing the Concept of Decent Work on the Basis of Ensuring the Competitiveness of Human Capital Assets), *Visnyk Pryazovskoho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu*, Seria: Ekonomichni nauky, 2014, Vypusk 28, pp. 279–278.
7. Telychko K. Bezpeka – osnovna skladova hidnoi pratsi (Security – the Main Component of Decent Work), *Okhorona pratsi*, 2009, No. 4, pp. 5–7.
8. *Pro bezpeku ta hihiienu pratsi na shakhtakh: Konventsii Mizhnarodnoi Orhanizatsii Pratsi vid 06.06.1995 No. 176* (Safety and Health in Mines : International Labour Organization Convention of 06.06.1995 g . №176), MOP. Konventsii ta rekomendatsii. 1965–1999, Zheneva, Mizhnarodne biuro pratsi, 2001, T.2, pp. 1456–1464.
9. *Pro bezpeku i zakhyst zdorovia pratsivnykiv vid nebezpeky, sprychynenoi khimichnymy rehovynamy na roboti* (On the Safety and Health Protection of Workers From Risks Related to Chemical Agents at Work], Dyrektyva Rady 98/24/JeS vid 07.04.1998, OV L 131 05.05.1998, p. 11.
10. Pro okhoronu pratsi: Zakon Ukrainy vid 14.10.1992 No. 2694 – XII (On Labour Protection Law of Ukraine of 14.10.1992 №2694-XII), *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 1992, No. 49, St. 668.
11. Pro zatverdzhennia Zahalnodержавnoi sotsialnoi prohramy polipshennia stanu bezpeky, hihiieny pratsi ta vyrobnychoho seredovyscha na 2014–2018 roky: Zakon Ukrainy vid 04.04.2013 No. 178-VII (Approval of the National Social Programs for Improving Safety, Health and Environment for the years 2014–2018: Law of Ukraine of 04.04.2013 №178-VII), *Vidomosti Verkhovnoi Rady*, 2014, No. 10, St.112.
12. Pro ratyfikatsiiu Konventsii Mizhnarodnoi orhanizatsii pratsi No. 155 1981 roku pro bezpeku y hihiienu pratsi ta vyrobnyche seredovysche Zakon Ukrainy vid 14.10.1992 No. 2694 – XII (On the Ratification of International Labour Organization Convention 155 N 1981 Safety and Health and Working Environment Law of Ukraine of 14.10.1992 №2694-XII), *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 2012, No. 23, St. 233.
13. Pro zatverdzhennia Hihiienichnoi klasyfikatsii po pokaznykam shkidlyvosti y nebezpechnosti faktoriv vyrobnychoi seredy, skladnosti, napruzhenosti trudovoho protsesu: nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy vid 27.12.2001 No. 528 (On Approval Hygienic Classification of Hazard Indicators and Hazard Factors of Industrial Environment , Complexity, Intensity of the Work Process: the Ministry of Health of Ukraine of 27.12.2001 №528), *Okhorona pratsi*, No. 4–6.
14. Koliada T. A. Bezpechni umovy pratsi yak vyznachalna skladova kontseptsii hidnoi pratsi: do postanovky problem (Safe Working Conditions as the Defining Component of Decent Work : the Formulation of the Problem), *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnurishnikh sprav*, 2010, No. 3, pp. 292–300.
15. *Profil hidnoi pratsi v Ukraini* (Profile of Decent Work in Ukraine), Pid red. V. V. Ivankevycha, Zhenieva, Mizhnarodna orhanizatsiia pratsi, 2011, p. 98.
16. Sharkov V. C. Doklad na nauchno – prakticheskoy konferentsii «Yuridicheskaya bezopasnost' cheloveka v Rossii. Ugrozy i vyzovy v sfere yurisprudentsii» (Report on the Scientific – Practical Conference «Legal Security Rights in Russia. Threats and Challenges in the Field of Law»), *Gosudarstvo i parvo*, M., Izdatel'stvo Nauka, 2002, No. 5, p. 111.
17. Khudyakova S. S. Dostoinnyy trud: sodержanie ponyatiya s pozitsii trudovogo prava [Decent work : the content of the concept from the perspective of labor law], *Vestnik Permskogo universiteta*, 2010, Vypusk 1, p.50.
18. Travmatyzm na vyrobnytstvi u 2014 rotsi. Ekspres-vypusk Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy vid 15.05.2015 No. 138/0/05, 4 VN-15 [Injury at the workplace in 2014 . Express issue of the State Statistics Service of Ukraine of 05.15.2015 No. 138/0/05, 4 VN-15], *Potochnyi arkhiv Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy za 2015 rik*.
19. Lahutina I. V. Hidna pratsia yak zasib zabezpechennia osobystykh nemainovykh prav (Decent Work as a Means of Moral Rights), *Yuryd. zhurn*, 2011, No. 11, pp. 33–35.
20. Chanysheva H. I. Deklaratsiia MOP pro sotsialnu spravedlyvist u tsiliakh spravedlyvoi hlobalizatsii: zmist i znachennia (ILO Declaration on Social Justice for a Fair Globalization in Order, Meaning and Significance), *Aktualni problemy derzhavy i prava*, Natsionalnyi un-t «Odeska yurydychna akademiia», 2010, Vyp. 52, pp. 7–11.
21. Dorosh O. V. Mizhnarodni konventsii: sposoby zabezpechennia hidnoi pratsi ta problemy yikh realizatsii v Ukraini (International Conventions : how to Ensure Decent Work and Problems of Their Implementation in Ukraine), *Ekonomyka y upravlenye*, 2011, No. 1, pp. 96–99.
22. Pro profesiyni rozvytok pratsivnykiv: Zakon Ukrainy vid vid 12.01.2012 No. 4312-VI (On the Professional Development of Employees: Law of Ukraine of 12.01.2012 №4312-VI), *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 2013, No. 24, St. 243.

23. Pro zainiatist naseleennia: Zakon Ukrainy vid 05.07.2012 No. 5067-VI (On Employment : the Law of Ukraine of 05.07.2012 № 5067-VI), *Uriadovi kurier*, 2012, No. 164.
24. Koliada T. A. *Kontseptsiiia hidnoi pratsi u trudovomu pravi Ukrainy* (The concept of decent Work Labor Law in Ukraine), T. A. Koliada, *Forum prava*, 2010, No. 3, pp. 201–205, Elektronnyi resurs, Rezhym dostupu: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010-3/10katpu.pdf> S. 204
25. Zahalna deklaratsiia prav liudyny: mizhnarodnyi dokument OON vid 10.12.1948 (The Universal Declaration of Human Rights: UN International Instrument on 10/12/1948), *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*, 2008, No. 93, St. 3103.
26. *MOP. Konventsiia ta rekomendatsii*. 1965–1999 [ILO. Convention and recommendations. 1965–1999], Zheneva, Mizhnarodne biuro pratsi, 2001, T.2.
27. Kodeks zakoniv pro pratsiu Ukrainy vid 10.12.1971 № 322-VIII (Labor Code of Ukraine of 10.12.1971 № 322-VIII), *Vidomosti Verkhovnoi Rady URSR*, 1971, No. 50, St. 375.
28. Pro oplatu pratsi: Zakon Ukrainy vid 24 bereznia 1995 roku (On Labor Law of Ukraine on March 24, 1995), *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 1996, No. 17, St. 121.
29. Pro sotsialnyi dialoh v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 23.12.2010 № 2862-VI (On Social Dialogue in Ukraine Law of Ukraine of 23.12.2010 № 2862-VI), *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 2011, No. 28, St. 255.
30. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro zahalnooboviazkove derzhavne sotsialne strakhuvannia: Zakon Ukrainy vid 14.01.1998 № 16/98-VR (Basic Laws of Ukraine on Compulsory Social Insurance: Law of Ukraine of 14.01.1998 No. 16/ 98-VR), *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 1998, No. 23, st. 121.
31. *Deklaratsiia MOP osnovnykh pryntsyipiv ta prav u sviiti pratsi 18.06.1998* (ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at pratsi 18.06.1998), Elektronnyi resurs, Rezhym dostupu: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/card/993_260
32. Rabinovich P. M. *Osnovy zahalnoi teorii prava ta derzhavy* (Fundamentals of General Theory of Law and State), K., 1994, pp. 63–64.
33. Goloshchapov S. A. *Pravovye voprosy okhrany truda v SSSR* (Legal Issues of Labor Protection in the USSR), M., Yurid. lit., 1982, pp. 176–183.
34. Deklaratsiia MOP pro sotsialnu spravedlyvist v tsiliakh spravedlyvoi hlobalizatsii (The ILO Declaration on Social Justice for a Fair Globalization Purposes) pryiniata Mizhnar. konf. pratsi na yii 97-y sesii 10.06.2008, *Trud za rubezhom*, 2008, No. 4, pp. 142–156.
35. *Iurydychna entsyklopediia* (Legal Encyclopedia), Pid red. Yu. S. Shemshuchenka, K., Vyd-vo «Ukrainska entsyklopediia» imeni M. P. Bazhana, 1998, T.1, 672.
36. Prokopenko V. I. *Trudove pravo Ukrainy* (Employment Ukraine), pidruch. dlia stud. vyshch. navch. zakl., Kh., Firma Konsul, 2000, p. 480.
37. GOST 12.0.002–80. Mezghosudarstvennyy standart. Sistema standartov bezopasnosti truda. Terminy i opredeleniya (Interstate Standard . Occupational Safety Standards System. Terms and Definitions), *Okhorona pratsi*, 2008, No. 1.
38. Ivanov S. A., Livshits R. Z., Orlovskiy Yu. P., Pyatakov A. V., Tsepin A. I. *Trudovoe pravo i povyshenie kachestva truda* (Labour Law and Improving the Quality of Labor), Pod red. Ivanova S. A., M., Izdatel'stvo «Nauka», 1987, p. 151.
39. Marks K., Engel's F. *Kapital* (Capital), Soch., M., Gos. izd-vo polit. lit-ry, 1960, T. 23, p. 438.
40. Ivanov S. A., Kiselev I. Ya., Livshits R. Z., Orlovskiy Yu. P., Pyatakov A. V., Tsepin A. I. *Trudovoe pravo i nauchno-tekhnicheskii progress* (Labour Law and Scientific and Technical Progress), Pod red. Ivanova S. A., M., Izdatel'stvo «Nauka», 1974, p. 563.

Ю. Ю. ИВЧУК

кандидат юридических наук, доцент, доцент кафедры правоведения Восточноукраинского национального университета имени Владимира Даля

**«БЕЗОПАСНОСТЬ ТРУДА (БЕЗОПАСНЫЕ И ЗДОРОВЫЕ УСЛОВИЯ ТРУДА)»
КАК КОМПОНЕНТА «ДОСТОЙНОГО ТРУДА» В ТРУДОВОМ ПРАВЕ**

В статье освещаются наиболее существенные признаки понятий «достойный труд» и «безопасность труда (безопасные и здоровые условия труда)» как категорий понятийного аппарата трудового права. Проведено корреляционное исследование этих многоаспектных понятий в свете концепции достойного труда.

Ключевые слова: концепция достойного труда, достойный труд, безопасность труда, право на достойный труд, безопасные и здоровые условия труда.

J. Yu. IVCHUK

Candidate of Legal Sciences, Associate Professors, Associate Professors of Department Law Science
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University

**«WORK SAFETY (SAFE AND HEALTHY WORKING CONDITIONS)» AS A COMPONENT
OF «DECENT WORK» IN LABOR LAW**

Problem setting. Rapid scientific and innovative development of the world economies, comprehensive computerization and modern globalization values in philosophical notions of the international community determine the emergence and spread of many work humanization theories in science, including the labor law science, such as the intellectualization of labor, democratization of governance at production and others. These modern theories of work humanization aimed to ensure decent living standards of employees and their families, without compromising the possibility of such living standard ensuring for employees' future generations.

Target of research. The aim of the article is to highlight the nature of the legal categories of «decent work» and «work safety (safe and healthy working conditions)» and to conduct the correlative study of these concepts.

Analysis of recent research and publications. Scientific researches of certain issues relating to the essence and content-related characteristic of the concepts of «decent work» and «work safety (safe and healthy working conditions)» have been conducted by N. B. Bolotina, V. O. Holovchenko, H. I. Kaplina, T. A. Kolyada, I. V. Lagutina, S. S. Khudyakova, N. M. Khutoryan, G. I. Chanysheva, I. I. Shamshina and others.

Article's main body. The article highlights the essential features of the concepts of «decent work» and «work safety (safe and healthy working conditions)» as categories of labor law conceptual framework. Correlation study of these multifaceted categories in the light of the decent work concept has been conducted.

Conclusions and prospects for the development. The decent work concept stimulated to rethink the meaning of such concepts as «work conditions», «work safety (safe and healthy working conditions)». The labor law terminology replenished by such categories as «decent work», «the right to decent work». The main component of decent work is a work safety (safe and healthy working conditions). After all, if the employee's working conditions are hazardous, there are no grounds to qualify such work as decent work. Defined by the author, all new researching areas of studying the concept of decent work will allow to researchers to identify new, essentially important features of the right to decent work in an objective and subjective sense.

Key words: decent work, decent work, safe working conditions, the right to decent work, safe and healthy working conditions.